

CONTRACTUL MATRIMONIAL ÎN UNELE ȚĂRI STRĂINE

Viorica URSU

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: Odată cu trecerea Republicii Moldova la o economie descentralizată și cu acordarea dreptului la proprietate privată cetățenilor în societate, s-a creat un cadru favorabil pentru apariția atât a unor fenomene pozitive, cât și negative. Abordând problema în cauză, este necesar de menționat, că unul din fenomenele negative pe care le creează o societate dezvoltată sunt divorțurile. Unul din mecanismele folosite de majoritatea țărilor lumii, în vederea limitării consecințelor negative a fenomenului divorțului, este instituția contractului matrimonial, care în Republica Moldova a fost legiferată o dată cu apariția noului Cod al Familiei din 26.10.2000, M/O al Republicii Moldova nr. 46-48 /210 din 26.04.2001. Este evident că contractul matrimonial nu este îndreptat doar spre rezolvarea problemelor apărute în caz de divorț, dar în același timp e de menționat că atenuarea conflictelor, care pot apărea în caz de divorț este unul din scopurile de bază ale contractului matrimonial.

Cuvinte cheie: contract matrimonial, regimul matrimonial, regim convențional, regimul separației bunurilor, dotă, patrimoniu propriu

1) Contractul matrimonial în Franța

Relativ nou în Franța a fost introdus în Codul civil, în cadrul articolelor 1596-1581, prin Legea nr. 65-570 din 13 iulie 1965 cu privire la reforma regimurilor matrimoniale, regimul matrimonial al participării la achiziții este destul de puțin utilizat în Franța (procentul anual al contractelor de căsătorie prin care era adoptat acest regim în anii 1980 fiind, fiind după unele evaluări de 2-3%).⁷ Totuși e cunoscut faptul că doar 10% din cuplurile franceze se hotărăsc să încheie un contract matrimonial.⁸

El reprezintă o inovație radicală, destul de complicată pentru notari, care, pe lângă faptul că sunt puși în fața de a face lichidări și partaje uneori foarte complicate, trebuie să răspundă cererilor părților, concepând în contractele de căsătorie modificările și amenajamentele dorite de acestea. În esență, sistemul francez se apropie de modelul legii germane din 1957.⁹

Regimul matrimonial al participării la achiziții este, în Franța, un regim convențional, soții neputându-l adopta decât prin contract de căsătorie.

În mod convențional, ei pot adopta acest regim matrimonial conform dispozițiilor legale care îl reglementează, sau, în baza articolului 1581 din Codul civil francez, pot să prevadă unele clauze care să nu fie contrare legii și care să-i modifice modul de funcționare.

Astfel, legea prevede, cu titlu exemplificativ, posibilitatea soților de a adopta clauze prin care să stipuleze ca partajul să se facă în mod inegal, ca soțul supraviețuitor să aibă dreptul la totalitatea bunurilor nete achiziționate în timpul căsătoriei de celălalt soț, sau ca acela dintre ei care va avea, în momentul lichidării regimului matrimonial, o creanță de participare împotriva celuilalt, să poată solicita, darea în plată a anumitor bunuri de către consortul său, dacă el va avea un interes esențial de a primi bunurile respective.

Cu privire la funcționarea regimului matrimonial al participării la achiziții, art. 1569 al Codului civil francez prevede că "În timpul căsătoriei, regimul funcționează ca și cum soții ar fi căsătoriți sub regimul separației bunurilor.

Se vor aplica deci regulile regimului separației bunurilor.

O referință privind contractul matrimonial o găsim în Codul civil francez în art. 214 ce se referă la suportarea cheltuielilor căsniciei, stabilind că dacă nu s-a prevăzut altfel prin convenția matrimonială acestea vor fi suportate de către soți în funcție de posibilitatea fiecăruia și dacă unul dintre ei nu-și îndeplinesc obligația el poate fi constrâns de către celălalt în formele prevăzute de Codul de procedură civilă.

Totodată conform art. 225 Codului civil francez fiecare dintre soți administrează, obligă și înstrăinează singur bunurile sale personale. Acestei reguli legea îi conferă un caracter imperativ, soții neputând deroga pe cale convențională. Este interzis deci, ca pe calea unei convenții matrimoniale să fie transferate în mod

⁷ G. Cornu, Le regime matrimonial, pag 801

⁸ John Bell, Sophie Bayron, Simon Whittaker, Principles of French Law, Oxford University press 1998

⁹ G. Cornu, op. cit., pag. 801

definitiv administrarea bunurilor proprii ale unuia dintre soți către celălalt soț, așa cum era prevăzut, sub forma clauzei de administrare unitară, în legislația anterioară reformei regimurilor matrimoniale ce s-a realizat în Franța prin Legea din 13 iulie 1965 și cea din 23 decembrie 1985. Prin această clauză i se încredințează bărbatului, în regimurile comunitare, gestiunea tuturor bunurilor.

Trebuie subliniat doar faptul că în privința aplicării principiului independenței de gestionare a bunurilor de către fiecare dintre soți, în afara limitelor existente și în alte regimuri matrimoniale (cum ar fi cele privitoare la protecția domiciliului conjugal, protecția exploatărilor agricole, la statutul soților agricultori, artizani sau comercianți, aplicarea regulilor mandatului sau gestiunii de afaceri), există și unele limite proprii doar acestui regim, prevăzute în scopul protejării patrimoniilor soților.

Astfel, pe de o parte, art. 1569 aln.2 Codul civil dispune că dreptul de participare la bunurile dobândite în timpul căsătoriei este incesibil atât timp cât regimul nu este desființat, iar pe de altă parte, art. 1580 al Codului civil autorizează o lichidare anticipată a creanței de participare atunci când se constată că dezordinile din afacerile unuia dintre soți, proasta administrare sau conduită a acestuia creează temerea că o continuare a regimului matrimonial ar compromite interesele celuilalt soț.

Mai există și o altă măsură de protecție, care acționează însă doar după desființarea regimului matrimonial. Este vorba de sancționarea actelor prin care unul dintre soți a dispus de bunurile sale achiziționate în timpul căsătoriei cu titlu gratuit, fără consimțământul celuilalt soț, sau pe care acesta le-a înstrăinat în mod fraudulos, înstrăinarea cu titlu gratuit a bunurilor dobândite în timpul căsătoriei fiind necesar să se facă cu consimțământul celuilalt soț .

2) Contractul matrimonial în Anglia

Indiferent de conținutul părții a II-a a “Family Law Act”, accentul lui pe aceea că părțile să considere viitoarea poziție a familiei ca una extrem de importantă puțin contează pentru că fenomenul divorțului există și impactul lui asupra contractului matrimonial asupra soților și a copiilor lor este semnificativ.

Acordul fiind situația copiilor după divorț poate fi relativ ușor de adus la îndeplinire. În multe cazuri după divorț copilul va locui cu mama sa și va întreține relații cu tatăl nerezident. Astfel de aranjamente pot dovedi dificultăți în ceea ce privește obligația de întreținere, iar disputele pot continua să apară ani de zile, iar între timp necesitățile copiilor și situația părinților se pot modifica. Înainte sau în procesul predivorțiar este posibil ca soții să recurgă la un acord (contract) în privința regimului lor de bunuri. Multe din cuplurile engleze își rezolvă în așa mod civilizat fără a apela la instanța de judecată. Această procedură poartă denumirea de “clean break”. În astfel de situații ei pot recurge la asistența unui avocat, care îi va ajuta să întocmească acordul astfel încât să nu fie necesar intervenția instanței. Părților de asemenea le este acordată posibilitatea să se înțeleagă de sine stătător, dar există riscul ca ei să se ignore cerințele legale.

Cadrul legal al partajului de bunuri are 2 caracteristici deloc de ignorat. În primul rând Curtea dispune de împuterniciri destul de largi în ce privește partajul proprietății între soți, fiind în general indiferentă la soluționarea întrebării “cui îi aparține dreptul de proprietate”.

În al doilea rând, Curtea are împuterniciri excepționale de largi în privința repartizării drepturilor și obligațiilor ce se vor naște după divorț.

Aceasta se datorează faptului că legislația Marii Britanii nu conține reglementări clare în domeniul cerințelor pe care trebuie să le respecte Curtea în astfel de cazuri. Anterior legii din 1970, hotărârile pronunțate erau de obicei în favoarea soțiilor. Scopul unei astfel de hotărâri, cel puțin în privința soțiilor “inocente ” era de a acorda soțiilor divorțate posibilitatea de a se întreține astfel încât situația materială să nu devină mai proastă decât cea de până la divorț. După înfăptuirea reformelor legislației acest scop a fost lărgit, pentru a putea fi aplicat și-n privința soțului.

Aceste principii au fost modificate în 1984. Ele au devenit de neîndeplinit în cazul cuplurilor bogate și incompatibile cu schimbarea poziției economice a femeii, care deja nu simțea necesitatea suportului din partea soțului. Mai mult ca atât era considerat necinstit faptul că soțul ce dorea să divorțeze trebuia să-ntrețină soția și după divorț.

Dacă soția se găsea vinovată de desfacerea căsătoriei, ea putea fi lăsată fără proprietatea (dacă era prevăzută condiția aceasta în act (contract) și în acest caz soțul nu era-n drept să-i facă careva donații sau cadouri financiare.

Potrivit “Matrimonial Causes Act” (1973) indemnizațiile periodice pot fi achitate în intervale de timp regulat, inclusiv anual. Aceste plăți, pot dura la infinit sau o anumită perioadă de timp. Ele se achită de obicei până ce soția își va căpăta independența financiară, își va forma o carieră, ori până când copilul va ajunge la majorat. Termenul stabilit de Curte pentru efectuarea plăților nu poate fi prelungit.

De rând cu achitarea periodică a indemnizațiilor, Curtea de asemenea poate hotărî plata unei sume globale . Această sumă poate fi ridicată din capitalul disponibil, sau poate necesita un împrumut sau vinderea

unui bun pentru a realiza cerința cantitativă. Pentru cuplurile foarte bogate, suma globală poate fi calculată luând drept bază venitul anual, ținând cont de interesele persoanei, inflație și de costul vieții în general.

Curtea de asemenea e în drept să hotărască achitarea, transferul ori realizarea unei anumite părți din proprietatea părților, de ex: Curtea poate hotărî vinderea casei de locuit, iar apoi să ordone distribuția cotelor între soți sau în favoarea unuia din ei. Uneori curtea poate amâna vinderea casei până la apariția unui eveniment viitor (transferul copilului la o altă școală).¹⁰

3) Contractul matrimonial în SUA

În SUA a avut loc o mică revoluție în ultimii 20 ani în ceea ce privește legislația cu privire al distribuția proprietății între soți. Curtea privește astăzi relațiile de căsătorie ca pe niște raporturi economice foarte importante. Astăzi există a altă viziune față de soții fără avere și mai ales față de cei casnici. A devenit posibil ca pentru aceste persoane, după divorț, să fie repartizată o parte din proprietatea acumulată de soți în timpul căsătoriei. Către astfel de persoane, de obicei, soția în societatea americană, a început să se atragă o atenție deosebită atât în legislație cât și în societate.

Această nouă concepție a permis partenerului fără venit să împartă toate bunurile acumulate de-a lungul căsătoriei, chiar dacă toți banii au fost dobândiți, de un singur soț. A ajuns să se considere că proprietatea comună, mijloacele provenite din carieră, inclusiv pensia, alte venituri de acest gen, asigurările de viață, iar în unele state chiar și costul educației și licenței profesionale. Mai mult ca atât Curtea a inclus pensiile în proprietatea acumulată de-a lungul căsătoriei.

Soții aflați în divorț sunt liberi să încheie acorduri financiare, așa cum consideră ei necesar. Indiferent de cât de multe bunuri are un cuplu, fiecare parte este liberă să renunțe la pretențiile sale față de partajarea proprietății. Curtea va revedea cauza cu privire la partajul proprietății, doar dacă una din părți o v-a cere sau dacă partajul e necesar pentru a rezolva problema întreținerii copilului.

Cuplurile americane sunt în drept să încheie contracte matrimoniale înainte de căsătorie, care reprezintă o încercare de stabilire a proprietății fiecăruia înainte ca căsătoria să fie desfăcută. În majoritatea statelor Curtea v-a aplica aceste contracte dacă se va considera rezonabile. Ele nu vor fi luate-n considerație dacă prevederile lor îngrădesc accesul unui soț la proprietatea acumulată de-a lungul căsătoriei.

În majoritatea statelor SUA proprietatea comună include doar proprietatea acumulată în rezultatul eforturilor unuia sau ambilor soți în timpul căsătoriei.

Proprietatea acumulată înainte de căsătorie, donația, moștenirea continuă să fie tratată ca proprietatea separată. Doar puține state nu aplică aceste reguli și Curtea va împărți întreaga proprietate, indiferent dacă bunurile aparțin unuia sau altui soț.

Formal Curtea transmite proprietatea doar părților demne. Persoanele ce au încălcat regulile moralei, ca adulterul, pot fi excluse de la partaj. Deși, unele state continuă să considere greșeala în căsătorie ca determinată la partajul bunurilor, totuși majoritatea statelor împart astăzi proprietatea soților luând drept bază necesitățile personale și starea economică, ceea ce reprezintă unele din condițiile la încheierea contractului matrimonial.¹¹

4) Contractul matrimonial în țările musulmane.

Dreptul musulman este original atât prin sursele cât și prin întinderea sa. El își are originea în Coran, care după cum s-a afirmat¹² este “în același timp o culegere de dogme, un cod de legi și un tratat de morală”. Shari’a este legea divină.

Credinciosul musulman este supus preceptelor coranice în toate aspectele vieții sale, precepte care ignoră distincția între drept și morală și sunt de o precizie care derutează.

Faptul că pe planul religiei musulmane poligamia este permisă, bărbatul musulman putând avea până la patru soții, conferă dreptului matrimonial anumite specificități. Regimul matrimonial unic existent în țările de religie musulmană este separația combinată cu un regim dotal specific, chiar dacă, teoretic, noțiunea de regim matrimonial nu există.

Există un regim dotal, impus de lege sub forma unei condiții de validitate a căsătoriei pentru ritul malekit, sau ca efect obligatoriu al contractului de căsătorie pentru celelalte rituri.¹³

¹⁰ După : An Introduction to Family Law; Gillian Douglas; New York 2001, Unele aspecte ale divorțului în Anglia

¹¹ După Alan B. Morrison, Fundamentals of American Law Oxford University Press 1996

¹² Taimur Kamel, La lutte contre les infractions économique dans le sistem penal musulman, Revista juridică și politică pentru independență și cooperare 1983, Nr.1-2 pag.82, vezi manualul Regimuri matrimoniale, C.M. Crăciunescu, Editura ALL Beck București 2000.

¹³ Francois-Paul Blanc Le droit musulman, Dalloz, Paris 1995.

Orice căsătorie necesită o dotă, pe care o primește femeia de la bărbat iar atunci când aceasta se află sub tutela, reprezentantul său legal va primi dota și va răspunde pentru ea. Dota trebuie să fie determinată, serioasă și reală.

În convenția matrimonială trebuie să se specifice cuantumul dotei, în lipsa acestei specificări dota putând fi derizorie. Totuși în ritul malekit, este admis ca dota să se fixeze după căsătorie fie de către soț, fie de către un terț desemnat de ei.

În acest caz femeia poate refuza să se dăruiască bărbatului atâta timp cât dota nu a fost fixată și poate chiar cere constatarea nulității căsătoriei. Dacă ea nu a avut grijă să ceară determinarea dotei înainte de consemnarea căsătoriei nulitatea este acoperită și femeia are dreptul la dota de paritate sau echivalent (mithl), căreia în virtutea obiceiului, i se determină cuantumul în raport cu dotele care au fost constituite femeilor din familia sa și de condiția sa.

Pentru celelalte rituri căsătoria, în care dota nu a fost determinată nu este viciată. Femeia va avea întotdeauna dreptul, înainte de consumarea căsătoriei să ceară fixarea dotei, în mod amiabil sau prin hotărârea judecătorească, și dacă, în fapt ea s-a pretat la consumarea căsătoriei fără să-și fi luat această precauție, va avea dreptul, ca și în ritul malekit, la dota paritară.

Orice căsătorie presupune o dotă serioasă. În timp ce școlile cafeită și hanbalită resping orice idee privind un minim legal, doctorii malekiti și hanefiți consideră că dota este legal constituită atunci, când ea este egală cu cel puțin un sfert de dinar. Aceasta nu înseamnă însă că orice căsătorie musulmană ar fi valabilă dacă femeia a primit o dotă de un sfert de dinar. Ceea ce doctorii vor să spună este că oricât de precară ar fi condiția femeii și oricât de sărac ar fi soțul, dota trebuie să fie de cel puțin un sfert de dinar. Dota trebuie să fie fixată în raport cu condiția socială a femeii și cu situația averii bărbatului care o plătește. Regula este că femeia trebuie să primească o dotă cel puțin echivalentă cu a celorlalte femei din familia și de condiția sa.¹⁴

Dota trebuie să fie reală, iar nu fictivă. Dacă dota nu există numai în aparență căsătoria este viciată. Cu privire la forma dotei doar codurile marocan și sirian prevăd ca, tot ce poate face obiectul unei obligații valabile poate fi construit dotă.

Căsătoria musulmană nu creează între soți nici o comunitate de bunuri, chiar mobile. Femeia musulmană nu este lovită de incapacitatea. Ea are un patrimoniu propriu, poate achiziționa, aliena, deveni creditoare, răspund în justiție fără autorizația soțului. Dacă în momentul încheierii căsătoriei femeia se găsea sub tutelă, căsătoria nu o emancipează; tutorele va fi acela care va gestiona patrimoniul său și nu soțul. Dacă înainte de căsătorie ea era majoră și avea în posesia sa bunuri proprii, ea va păstra ca femeie căsătorită posesia și gestiunea acestora, fără a fi nevoie să ceară vreodată autorizarea soțului. Ea conservă, de altfel, și libera dispoziție a veniturilor sale, de care nu dă nici un fel de socoteală. Soțul nu are dreptul de a cere să afecteze o parte din veniturile ei la suportarea cheltuielilor gospodăriei; oricare ar fi averea femeii, aceste cheltuieli sunt numai în sarcina bărbatului. Există doar în dreptul malekit o excepție de la aceste reguli: femeia căsătorită nu poate fără autorizarea soțului, să dispună de mai mult de un sfert din bunurile sale sub formă de donație între vii sau de garantare în interesul exclusiv al unui terț.

Bibliografia:

1. Семейный кодекс и брачный договор, журнал «Социальная защита» №5 стр.86
2. G. Cornu, Le regime matrimonial, pag 801
3. John Bell, Sophie Bayron, Simon Whittaker, Principles of French Law, Oxford University press 1998
4. Claire Farge, La participation aux acquets, Droit patrimonial de la famille pag. 307
5. După : An Introduction to Family Law; Gillian Douglas; New York 2001, Unele aspecte ale divorțului în Anglia
6. Taimur Kamel, La lutte contre les infractions économique dans le sistem penal musulman, Revista juridică și politică pentru independență și cooperare 1983, Nr.1-2 pag.82, vezi manualul Regimuri matrimoniale, C.M. Crăciunescu, Editura ALL Beck București 2000.
7. Francois-Paul Blanc Le droit musulman, Dalloz, Paris 1995.

¹⁴ Ibidem